

Women in the Wartime Economy: Critical Analysis of Structural Inequalities

UDC 351/354:396(477)"2022/2025"

DOI: <https://doi.org/10.15421/152553>**Matvieieva Olga****Ph.D., Assoc. Prof., <https://orcid.org/0000-0003-3344-1497>, matvieieva.o.yu@nmu.one
Dnipro University of Technology (Dnipro, Ukraine)****Abstract.**

Relevance. Russia's full-scale invasion in 2022 triggered deep economic changes that had an uneven impact on women and men in Ukraine. Such trends as mass mobilisation of men, large-scale migration, and the feminisation of the labour force exacerbated gender disparities in wages, employment, and access to public resources.

Aim of the study. The study analyses processes of transformation of female economic roles under wartime conditions in Ukraine during 2022-2025 within the framework of the feminist economic theory, based on an analysis of macroeconomic indicators and sectoral changes.

Results. The study examines the consequences of the war through qualitative and quantitative indicators of economic growth. These include, in particular, the decline in GDP in 2022 with a tendency towards recovery in the following years, rising inflation and unemployment alongside an increasing demand for labour. Although men have formed the primary defensive force of the country, women have suffered greater economic losses (with sharpened unemployment rates, 30-40% gender pay gap, and restricted access to resources and economic opportunities). At the same time, in many sectors of the economy (including agriculture, industry, services, education, and healthcare), the feminization of labor has accelerated in recent years: women are filling job vacancies previously occupied by men, while simultaneously shouldering a double burden of paid work and unpaid caregiving responsibilities (for children and elderly parents) alongside volunteering. However, the problems of discrimination, stigmatization, and overburdening remain unaddressed.

Conclusions. The war has exposed and intensified structural gender inequalities within Ukraine's economic system and has highlighted women's contribution to the economy as critical, yet often invisible and undervalued. Sustainable recovery requires the implementation of gender-sensitive policies aimed at reducing wage gaps and providing targeted support for vulnerable groups, such as veterans, internally displaced persons, single mothers, and women in precarious employment.

Keywords: economics, public administration, communities, sustainable development, gender equality, resilience, Ukraine

Жінки в економіці воєнного часу: критичний аналіз структурних диспропорцій

Матвєєва Ольга**Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» (Дніпро, Україна)****Анотація**

Актуальність. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році спричинило глибокі економічні зміни, які мали нерівномірний вплив на жінок і чоловіків. Тенденції масової мобілізації чоловіків, широкомасштабної міграції та фемінізації робочої сили в країні загострили гендерні диспропорції в оплаті праці, зайнятості та доступі до публічних ресурсів.

Мета дослідження – проаналізувати глибинні процеси трансформації економічних ролей жінок в умовах військового часу в Україні за період 2022-2025 рр. із використанням дослідницької призми феміністської економічної теорії на прикладі аналізу макроекономічних показників та секторальних змін.

Результати. Дослідження розбирає наслідки війни через якісні та кількісні показники. Вони, зокрема, включають падіння ВВП у 2022 році з тенденцією його відновлення у наступні роки, зростання інфляції та безробіття з одночасним зростанням затребуваності робочої сили. Визначено, що хоча чоловіки стали основною захисною силою країни, жінки понесли більше економічних втрат (загострилася проблема безробіття, зберігся розрив у зарплатах до 30-40% та обмеження доступу до ресурсів). При цьому, багатьох секторах економіки (зокрема, сільське господарство, промисловість, послуги, освіта та охорона здоров'я) спостерігаються тенденції фемінізації праці: жінки заповнюють вакансії, які раніше займали чоловіки, беруть на себе подвійне навантаження (оплачувана праця та неоплачуваний догляд за дітьми і батьками, а також волонтерство). При цьому проблеми дискримінації, стигматизації та перевантаження залишаються невирішеними.

Висновки. Війна оголила та посилила структурні гендерні нерівності у господарській системі України та проявила внесок жінок в економіку як критичний, але часто невидимий і недооцінений. Для стійкого відновлення країна потребує впровадження гендерно-чутливих політик, спрямованих на зменшення розривів у зарплатах, цільової підтримки вразливих груп – таких, як, зокрема, ветеран(к)и, ВПО, одинокі матері та жінки із незахищеним місцем роботи.

Ключові слова: економіка, державне управління, громади, сталий розвиток, гендерна рівність, стійкість, Україна

Вступ.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 році спричинило глибоку економічну кризу, яка вплинула на жінок і чоловіків непропорційно, зокрема, через нову для України політику масової мобілізації чоловіків, виїзд мільйонів жінок за кордон, перенаштування всієї господарської системи держави на рейки військового часу – з його пріоритетизацією безпеки та оборони, милітаризацією економіки та суспільного життя. Цивільні гендерні аспекти війни можна розглядати з позиції первинності ролі чоловіків в економіці – в умовах збереження систем відносин та інституцій, які історично створювалися чоловіками для чоловіків і які досі ускладнюють їхнє освоєння та повноцінне використання жінками. Вимушена фемінізація ринку праці призводить до непропорційного навантаження на жінок, які отримали суспільну роль основних економічних агентів у тилу, проте разом зі збереженими умовами системної дискримінації та недооцінки їхньої праці. Але це спрощене представлення комплексної проблеми пригнічення українського народу російською агресією потребує глибшої деталізації та контекстуалізації.

Огляд наукової літератури підкреслює брак комплексних досліджень гендерних аспектів воєнної економіки України в її постколоніальному русі до незалежності та повного членства в ЄС. Вони залишаються актуальними в цій площині, адже у глобальному вимірі патріархальні основи побудови суспільно-політичних відносин сьогодні тісно переплітаються з капіталістичними структурами та імперіалістичними російськими впливами, що продовжує робити жіночу репродуктивну та суспільно-відновлювальну працю "невидимою" і тому неоціненою гідно.

Оскільки внесок жінок становить основу їхнього (і часто – всієї родини) виживання в умовах війни, питання видимості цього внеску та справедливої компенсації на родинному, суспільному й державному рівнях стає ключовим для планування сталого повоєнного відновлення України.

Відповідно, метою даного дослідження є визначення ролей і місця жінок в українській економіці військового часу у проміжку між 2022 та 2025 роками. В її межах визначено наступні дослідницькі завдання:

- оцінити вплив війни на гендерну структуру ринку праці і визначити, як змінились суспільно-економічні ролі і очікування від жінок у цей період;

- виявити гендерні диспропорції у макроекономічних показниках – таких, як ВВП, інфляція та безробіття;
- прослідкувати секторальні гендерні диспропорції у ключових галузях економіки, таких як сільське господарство, промисловість, послуги.

Методи дослідження. Аналітична рамка, застосована у цьому дослідженні, базується на аналізі вторинних даних – якісно-кількісному методі синтезу наявних доказів, що дозволяє інтегрувати різноманітні набори доступних даних для виявлення закономірностей у макроекономічних показниках та секторальній динаміці. Аналіз ґрунтується на систематичному огляді вторинних джерел, зокрема офіційних звітів міжнародних організацій (Світовий банк, МВФ, UN Women, МОП), національних статистичних органів (таких як Державна служба статистики України та Національний банк України) і рецензованих публікацій. Відбір здійснювався за критеріями актуальності (після 2022 р.), релевантності до гендерно-дезагрованої інформації та достовірності (із пріоритетом джерел з методологічною прозорістю). Наприклад, макроекономічні показники (ВВП, інфляція, безробіття) взяті із баз даних Світового банку та МВФ, тоді як гендерно-специфічні метрики (наприклад, розриви в заробітній платі, участь у робочій силі) включали швидкі гендерні оцінки UN Women та обстеження ринку праці МОП. Це забезпечило збалансоване представлення кількісних метрик (таких як відсоткові зміни ВВП) та якісних інсайтів (зокрема, наративів про зміну ролей через мобілізацію та міграцію).

В якості аналітичної техніки застосовано змішаний методологічний підхід, що поєднує описову статистику для кількісних тенденцій (визначення гендерних розривів у заробітній платі на основі дезагрованих даних) з тематичним контент-аналізом для якісних вимірів (кодування звітів за такими темами, як «фемінізація праці» та «бар'єри доступу до ресурсів»). Гендерна диференціація операціоналізована з використанням рамки феміністської економіки, що дозволяє сконструювати дослідницьку лінзу на перетині тем досліджень контексту війни, мобільності та гендерно-обумовлених економічних ролей у суспільстві. Змішаний підхід передає перехресне зіставлення даних (прогнозів ВВП від МВФ зі статистикою міграції ООН) для мінімізації втрат даних або уникнення упереджень через недостатність даних у зонах бойових дій, які

часто не охоплені обліком. Визнання проблеми недостатності і глибоких прогалин у даних (зокрема, на окупованих територіях) вплинуло на отримані висновки мета-аналізу і складає обмеження даного дослідження. Обмеження також включають залежність від актуальності вторинних даних (наприклад, дані за 2025 рік на момент проведення аналізу були попередніми) та потенційних упереджень агрегації, що свідчить про потребу в майбутніх первинних дослідженнях для глибшого каузального складання висновків. Для забезпечення об'єктивності дотримано принципи рефлексії та інклюзивності, що визнають можливість виникнення потенційних упереджень як в даних джерел, так і в інтерпретаціях.

Цей методологічний дизайн пропонує репліковану модель інтерсекційного гендерного, економічного та публічно-управлінського аналізу у контексті військового конфлікту затяжного типу.

Феміністичний економічний підхід як концептуальна рамка дослідження. В аналізі гендерних аспектів формування економіки військового часу України (історичне вікно аналізу якого охоплює проміжок 2022-2025 рр.) ключовим є застосування теоретичних рамок феміністської теорії. Ця теорія виступає з критикою традиційної економічної теорії за її андроцентризм (соціально-культурна практика – свідомо чи несвідомо, – за якої чоловіча точка зору, досвід, цінності та норми ставляться в центр сприйняття світу, культури, історії та суспільства, а жіноче сприйняття вважається периферійним, «іншим» або відхиленням від норми) та ігнорування гендерних нерівностей. Феміністська економіка як критичний напрямок акцентує увагу на соціальних конструкціях поточних економічних процесів. Вона визнає, що економіка априорі не є нейтральною системою, і економічні навантаження, а також отримувані економічні блага, розподіляються між жінками і чоловіками неоднаково. Точніше представити її моделлю господарювання, яка структурована за традиційно прийнятими гендерними ролями і нормами, що впливають на спосіб розподілу й перерозподілу ресурсів, праці та, перш за все, влади. У межах цього напряму традиційна економіка фокусується на ринкових відносинах (капіталістична модель) та умовно чоловічих ролях у них, тоді як умовно жіночі сфери, такі як доглядова економіка та неформальний сектор, історично маргіналізуються або не передбачають компенсації, соціального захисту і гідної оплати. Це призводить до недооцінки сукупного внеску жінок у економіку.

Обрана рамка дослідження розроблена у працях таких дослідниць, як, зокрема, М. Ворінг і Г. Стейнем (Waring & Steinem, 1988), М. Фебер і Дж. Нельсон (Ferber & Nelson, 2020), М. Бранд і К. Забіш (Brand & Sabisch, 2019), Дж. Тру (True, 2022). Вона дозволяє визначити, в якому академічному та політичному контексті розвивалася феміністська економіка, а також виявити, як неоплачувана праця жінок у домашніх господарствах формує основу економічного виживання і розвитку нації, та при цьому не враховується у ВВП та інших макроекономічних показниках.

Основою критичного підходу до аналізу капіталістичної моделі економіки, що будується на патріархальному суспільному ладі, є визнання нерівності за рахунок пригноблення і експлуатації вразливих категорій домінуючими групами. Так, у традиційній системі суспільно-господарської організації від жінок очікується виконання переважної більшості домашньої роботи та догляду, що не оплачується і, як наслідок, не враховується у ВВП. Це дозволяє капіталістичній моделі досягати зниження витрат на робочу силу. В ній чоловіки можуть працювати повний день, поки жінки вдома "безкоштовно" (без компенсації) відтворюють їхню силу (Hester & Srnicek, 2023). Таким чином, операційні ресурси і накопичення концентруються здебільшого в руках чоловіків.

Із розвитком демократії та рухів за рівність жінки, здобувають все більше можливостей на ринку праці. Але залишає невирішеною первинна дилема. Сучасний капіталізм (та неолібералізм) використовує феміністичні гасла "empowerment" («з англ.: посилення спроможності») та "girl power" (з англ.: «сила дівчини») для просування моделей індивідуального успіху жінок у корпоративному світі за принципом «змогла наперекір», але недооцінює або ігнорує глибші структурні проблеми нерівності. Це створює ілюзію прогресу демократії і фемінізму (Crozier-De Rosa, 2024), оскільки більшість жінок по всьому світу досі залишається в позиції системної недооплачуваної експлуатації.

За статистикою, жінки концентруються в низькооплачуваних секторах (освіта, охорона здоров'я, послуги), де їх праця не оцінюється високо. Капіталістичний традиціоналізм (Kubik, 2024) як концепція використовує гендерні стереотипи для виправдання нижчої оплати жіночої праці та зберігає норму «сімейної зарплати» (коли чоловік забезпечує родину) як еталон розподілу ресурсів на сімейному рівні. Розвиток приватної власності – базова основа

капіталізму – породив і продовжує закріплювати економічну залежність жінок від чоловіків, перетворюючи патріархат на матеріально-нормативну основу суспільних відносин, починаючи із базового – сімейного рівня. (Звідси походять дебати в соцмережах про умовних «ресурсних чоловіків» – володарів і провідників до благ і капіталів, і «тарілочниць» – жінок, які вимушені погоджуватися на утримання, фінансову допомогу і оплату рахунків через обмеженість чи відсутність у них доступу до ресурсів).

Війна як сильний екзогенний шок та глибока екзистенційна криза підсвітлює і посилює наявні гендерні диспропорції, перетворюючи вражену систему господарювання на військову економіку оборонного типу, де гендерні аспекти виступають стають ключовим фактором у призначеному перерозподілі ролей та ресурсів у державі для забезпечення обороною відповіді держави на збройну російську агресію.

Допоміжна теорія «інтерсекційно- і гендерно обумовлених механізмів» (“intersectionally-gendered mechanisms”) пояснює, як гендерні конструкції у сукупності з етнічними та іншими факторами стають причиною внутрішніх конфліктів та економічних криз у таких нерівних системних налаштуваннях (Williams, 2018), через такі механізми, як маскуліний протекціонізм (захист «слабких», але точніше – ослаблених, зокрема, жінок), маскуліна конкуренція (боротьба за владу і ресурси) та соціальна мобілізація для виживання й пришвидшеного вирішення колективних завдань (вимушена військова мобілізація чоловіків і одночасне збільшення обсягу жіночої праці в «тилових» секторах економіки) (Prügl, 2023; Matveieva, 2025). Як зазначає К. Нордстром, війни посилюють глобалізацію неформальної економіки, де жінки стають центральними акторами в екстралегальних (неофіційних) торговельних мережах (Nordstrom, 2010). Але, разом із тим, їхні ролі розчиняються у «точках зникнення» (“vanishing points”) – межах між формальною та неформальною економіками, де вимушеність роботи та наявна експлуатація роблять жіночу працю невидимою. В їх межах аналізуються теми жертвності заради отримання жінками доступу до ресурсів і випадки гендерного насильства, що включають широкий спектр проблематики сімейної віктимізації, а також експлуатацію жіночої праці у неформальному секторі (Nordstrom, 2010; Но-зіć & True, 2026).

Досвід України додає до цих спостережень

аналіз чисельних свідчень гендерно-обумовленої ураженості. Зокрема, нерівні умови стають відчутними на ринках праці, де жінки непропорційно частіше стають жертвами скорочень. Це часто змушує їх переходити до низькооплачуваних секторів, які мають нижчі бар'єри входу. Такими формальними бар'єрами є, зокрема, знання мов, наявність спеціальної освіти та професійного досвіду, що складно здобути за збереженні традиційної моделі сімейного поділу праці, що не дозволяє жінці працювати на власне резюме. Так, російськомовні ВПО часто відчувають недостатність компетенції в українській мові для посад, що відповідають фокусу їх професійних інтересів. Так само, жінки з малих міст і сільських громад, що мають досвід роботи у місцевому самоврядуванні, який в цілому дозволяє їм конкурувати за місця у престижних і гідно оплачуваних міжнародних проєктах ревіталізації та розвитку громад, стикаються із відсутністю доступу до іноземномовної підготовки (передусім, з англійської мови). Це формально унеможливило подання заявок на такі посади.

Окрім формальних, існує низка невидимих бар'єрів, які формують так звану «скляну стелею» (Gabarro, 2025). До них, зокрема, слід віднести суспільне упередження про те, що жінки менше, ніж чоловіки, прагнуть бути топ-менеджерами і брати на себе відповідальність, а «штраф за декрет», після якого у жінок виявляється менше шансів отримати підвищення чи надбавку, і участь у високооплачуваних проєктах стає проблематичною.

Синтезуючи ці знання, можна сформулювати схему залежності ролей жінок в економіці від внутрішніх (культурні норми, звичаї, традиції та законодавчі межі) та зовнішніх (військова агресія, глобальна економічна криза) факторів впливу (рис. 1).

Так, наприклад, жінки, зайняті у так званому неформальному секторі нестабільної роботи (“precarious work”) (Motakef, 2019), стикаються із подвійним навантаженням: малооплачуваною працею та повністю неоплачуваним доглядом, що посилює фемінізацію суспільної бідності. Під нестабільною роботою слід розуміти тимчасову, соціально незахищену та низькооплачувану зайнятість, яка не має гарантій та пільг, а також стабільного й визначеного робочого часу, на відміну від традиційних робочих місць. Вона включає самозайнятість, тимчасові контракти та гіг-роботу – зайнятість, яка передбачає виконання короткострокових завдань, невеликих проєктів або разових доручень (гігів) (Wu & Huang, 2024),

Рис. 1. Схематизація проблематики традиційно-орієнтованого конструкту економічних відносин військового часу крізь гендерну призму. (Складено авторкою на основі Waring & Steinem, 1988; Nordstrom, 2010; True, 2022; Kubik, 2024)

де працівники є незалежними підрядниками, які працюють гнучко і отримують оплату за годину, проєкт або завдання, а не фіксовану зарплату, як, наприклад, водії таксі, кур'єри, фрілансери-дизайнери, чи репетитори.

Така зайнятість робить працівників уразливими до втрати роботи та фінансової нестабільності, що впливає на їхнє відчуття захищеності і здатності планувати власне майбутнє, а отже – підтримувати власне здоров'я та благополуччя.

Цей сектор, зокрема, охоплює домашню роботу, (догляд – медсестринство, піклування про дітей та людей з інвалідністю та похилого віку, прибирання), роздрібну торгівлю, готельний бізнес та аутсорсингові посади у державному секторі, такі як прибиральниці/доглядальниці, що часто характеризуються агентськими, тимчасовими або сезонними договорами, контрактами з нульовою кількістю годин (“zero-hour contracts”, де роботодавць не зобов'язаний називати працівнику точної кількості його робочих годин, а працівник не зобов'язаний погоджуватися на додаткові завдання, хоча на практиці часто боїться відмовлятися, тому працівника викликають на

роботу тоді, коли роботодавцю це потрібно), низькою оплатою праці, непередбачуваним графіком роботи, відсутністю пільг, неповною зайнятістю та самозайнятістю, що впливає на поглиблення вразливості позицій жінок на ринку праці, де вони не мають достатнього захисту і гарантій.

Подальше закріплення традиційних гендерних стереотипів у розподілі праці (зокрема, суспільне бачення військового часу, де чоловіки мають бути зайняті в обороні, а жінки – у сфері послуг) призводять до укріплення структурних нерівностей, які економічна криза війни лише підсилює. Традиційно, війна вимагає залучення чоловіків для забезпечення захисту і оборони – з виведенням їх на лідерські позиції прийняття рішень, зокрема, щодо розподілу ресурсів і визначення державних пріоритетів захисту і ведення господарських процесів у військовий час. Жінки ж відсуваються на другий план, стаючи групою, на яку опосередковано спрямовується такий захист. Відповідно, вони втрачають можливості голосу і можуть обирати лише між двома суспільними мета-ролями – приходити у ніші, сформовані чоловіками для чоловіків, або підпорядковуватись і шукати місце в допоміжній економіці «за спиною» чоловіків.

У 2022-2025 рр. в Україні ця тенденція проявилася в тому, що жінки стояли за появою 63% нових бізнесів (ФОП) (наприкінці 2024 року) (до повномасштабного вторгнення їхня частка коливалась на рівні 49%), хоча у 2025 році вона знову дещо знизилася – до 61% (Helme, 2025), але через мобілізацію чоловіків та жінок еміграцію, їхня праця стає вимушеною і часто невпорядкованою, а не оптимістичною трансформацією, зі збереженням гендерного розриву у зарплатах (за підсумками 2023 року, жінки заробляли на 41,4% менше) (UN Women, 2025).

Феміністська теорія також інтегрує деколонізаційний підхід, особливо актуальний для траєкторії розвитку пострадянських країн. Війна з Росією додає нових вимірів гендерним дослідженням у Центрально-Східній Європі, де напрацювання феміністок дозволяють переосмислювати гендерні ролі в системі соціальних та господарських відносин. Наприклад, тема жіночої мобілізації до лав Збройних сил (Martsenyuk, 2023; Filipchuk, & Leguska, 2025) – ніші, традиційно сформовані та зайнятої чоловіками, викликала чимало обговорень щодо рівності навантаження, довіри, стереотипізації роботи та можливостей кар'єрного росту на однакових посадах.

У межах цієї теорії можна побачити, як російський імперіалізм в цілому, що будується на стійких патріархальних структурах, просуває консервативно-ретрадиціоналістську ідеологію з її «традиційними цінностями» та антигендерною політикою (свідома відмова від сприйняття гендерного різноманіття на користь збереження домінуючої суспільно-політичної ролі чоловіків). Із цієї перспективи, російська війна, що підтримується традиціоналістською російською економікою нерівності – це не лише військова, а й суспільно-економічна, культурна та політична колонізація. Вона контрастує із проєвропейськими наративами української неоліберальної повістки, де війна сприймається як боротьба за ліберальні порядки і прогресивні гендерні норми, пропоновані європейською інтеграцією. На протидію встановлення в Україні таких порядків, російська пропаганда, яка значно впливає на соціальні очікування і громадську думку в Україні, формує і диктує наративи прямої залежності воєнної економіки від жіночої репродуктивної праці і цілеспрямованого приниження ваги жіночих внесків у суспільно-економічний розвиток держави.

Тематика досліджень гендерної рівності лише починає розширювати представлення в українській науковій думці, де українські автор(к)и дедалі частіше наголошують на проблемі закріплення і репродукування (не) рівності в управлінні та економіці. Зокрема, це роботи Горбачевської-Констанкевич і Уварової (2026), Л. Даниленко, О. Горулько (2023). Л. Івашової, О. Антонової, Т. Крушельницької (2023), А. Мунько (2024), Бородіна і Третьяка (2023), С. Корнієвського (2025), Т. Тарасенко і Н. Сорокіної (2024), Т. Маматової, І. Чикаренко (Chukarenko, et al., 2024), І. Хожило (Khozhylo et al., 2020).

Недостатність аналізу конкретних аспектів прояву гендерної нерівності в економічних відносинах в Україні складає пробіл у дослідженнях, який визначає необхідність подальшої роботи в цьому напрямі.

Результати дослідження: аналіз макроекономічних показників України та секторальний зріз кризь «гендерну лінзу»

Основні макроекономічні показники України у 2022-2025 роках. У період з 2022 по 2025 рік економіка України зазнала значних змін через повномасштабне вторгнення Росії. Оскільки війна стала неочікуваним шоком, вона мала сильний вплив на добробут людей і стан української економіки. Вторгнення призвело до різкого падіння виробництва, інфляційного

тиску та ряду послідовних структурних змін, зокрема, на ринку праці. Гендерна диференціація у цих процесах є помітно вираженою, адже основні очікування щодо забезпечення оборони країни за замовчуванням були покладені на чоловічу частину населення. Одночасно із обов'язковою мобілізацією чоловіків відбувалась масова міграція жінок з дітьми за кордон. За різними даними, включаючи інформацію UNHCR (Управління Верховного комісара ООН у справах біженців), станом на початок 2026 року з України з лютого 2022 року виїхало та перебуває за кордоном близько 6,9 млн біженців (UNHCR, 2026). Серед них переважно більшість становлять жінки та діти – приблизно 76%.

Ще перед повномасштабною війною українські жінки витрачали 24,6 годин на тиждень на неоплачувану працю (чоловіки – 14,5). Після повномасштабного вторгнення, за даними 2023 р., кількість годин неоплачуваної праці зросла для жінок і чоловіків, проте також нерівномірно: до 55 годин – для жінок, і до 39 годин – для чоловіків. Зростання відбулось через закриття закладів догляду, інтегроване в роботу волонтерство для допомоги Збройним Силам України, а також проблеми, пов'язані з міграцією і необхідністю влаштуватися на новому місці. Показовими залишилися і територіальні нерівномірності. Так, у міських районах жінки витрачають на такі завдання 257 хвилин на день, а чоловіки – 124 (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women, 2024).

Аналіз динаміки ВВП та відповідних гендерних диспропорцій показує, що ВВП України у 2022 році скоротився на 28,8% порівняно із 2021 роком, досягнувши \$161,99 млрд, через руйнування інфраструктури, блокаду портів та масову евакуацію населення, зокрема, з територій, наближених до лінії військового зіткнення. Відновлення у 2023 році із приростом на 5,3% (до \$181,22 млрд), у 2024 році уповільнилося до 3,5% (\$178,76 млрд), після чого спостерігався спад наприкінці 2025 року через тривалі зимові атаки на енергетику та логістику. Загалом, за кількісними підрахунками Світового Банку (World Bank Group, 2025), війна коштувала Україні не менше \$524 млрд в аспекті відновлення, що майже втричі перевищує ВВП 2024 року.

Крім зовнішніх атак, внутрішня мобілізація понад 1,1 млн чоловіків (Ministry of Defence of Ukraine, 2025) переважно у віці 25-45 років призвела до дефіциту робочої сили у традиційно «чоловічих» секторах (промисловість, будівництво, транспорт). Ці вакансії почали

поступово заповнююватися жінки, які збільшили свою частку в гендерній структурі зайнятості (World Bank, 2025). Міграція жінок із дітьми зменшила кількість робочої сили у 2023 році на 25% (UNHCR, 2025). Але повернення частини мігрантів – переважно жінок, сприяло відновленню ситуації, зокрема, у сфері послуг та торгівлі.

Не зважаючи на дефіцит чоловіків на ринку праці, що посилюється із розгортанням війни, жінки, які заповнюють ці місця, продовжують стикатися із дискримінацією. Вона досі проявляється у нарахуванні нижчих зарплат (розрив між зарплатами жінок і чоловіків на однакових посадах досі сягає 30%) та обмеженому доступі до активів і кредитів, що гальмує можливості жінок збільшувати їх сукупний внесок у ВВП. Очевидно, що справедлива оцінка і розкриття потенціалу жінок у робочій силі могли б скласти вагомий внесок до ВВП, за умови реалізації гендерно-чутливої політики їх економічної інтеграції. Питання такої інтеграції здебільшого розглядалися для категорії внутрішньо переміщених осіб (3,7 мільйонів українців), у гендерній структурі яких жінки становлять 58% (Shevchenko, 2025).

Наступний показник, інфляція, теж має гендерно-неоднорідний вплив. Після повномасштабного вторгнення, у 2022 році інфляція зросла до 26,6% (Ministry of Economy of Ukraine, 2023) через порушення ланцюгів постачань та підвищення цін на енергію, техніку та продукти харчування. Але подальший контроль інфляції та стабілізаційні заходи Національного банку України дозволили знизити її рівень до 12,85% у 2023 році, та до 6,5% – у 2024 році (National Bank of Ukraine, 2024). Дефіцит енергії у 2024-2025 роках, а також посуха 2025 року знову підняли ціни на продукти на 20% у 2025 році (National Bank of Ukraine, 2025; Степаненко, 2025). Негативно вплинуло на жінок як основних відповідальних за забезпечення домогосподарств і зростання цін на продукти харчування та комунальні послуги, оскільки вони витрачають більшу частку власних доходів на базові потреби своєї родини, особливо коли виховують неповнолітніх дітей. Додатково, масовані російські атаки на енергосистеми України наприкінці 2025 року спровокували ситуацію, за якої домогосподарства опинилися без електро- і водопостачання на 8 і більше годин підряд на добу. В умовах холодної зими питання виживання особливо гостро постали перед родинами з дітьми, людьми похилого віку, а також людьми з невисоким доходом, який

не дозволяє облаштування місця проживання альтернативними джерелами енергії, такими як портативні зарядні станції, акумулятори та генератори. Паралельно, ціни на ці товари стрімко підвищились через зростання попиту серед українських покупців. Це зробило їх недоступними для переважної частини населення України, що під час війни проживає за межею бідності.

Супутнім негативним довгостроковим наслідком економічної адаптації і виживання під час війни є формування звички заощаджувати на корисному харчуванні (один із вимірів ефекту побутової «травми війни»), довгострокові ефекти якого проявляються у закріпленні практик економії на продуктах і переданні його батьками наступним поколінням, що історично спостерігалось після інших воєн як принцип «успадкованої бідності».

Внутрішнє переміщення та міграція за кордон також мала вплив на цю проблему. Жінки-мігрантки мають забезпечувати покриття витрат на житло в ЄС, де значна частина з них – принаймні 25% ще у 2021 році (Eurostat, 2023), – стикається із проблемою працевлаштування через необхідність догляду за дітьми, адже жінки наважуються на переїзд (який означає втрату середовища мовного комфорту, доступу до успадкованих благ, цінностей і ресурсів громад а також соціальних зв'язків) самостійно і не мають підтримки чоловіка чи членів родини. В Україні мобілізація чоловіків змусила багатьох жінок дедалі збільшувати кількість годин власного робочого часу. До вимушеного зростання продовжуваності щоденної роботи для покриття нових потреб родини у зв'язку із мобілізацією одного чи кількох її членів додалось волонтерство (Матвеева & Навумау, 2023; Матвеева, 2025). З економічної точки зору, волонтерство означає неоплачуване дублювання громадянами функцій держави за рахунок перенаправлення власного робочого часу чи часу на необхідний відпочинок і відновлення реалізації неформальних задач підвищеної суспільної значимості. При високій важливості цієї роботи під час війни, вона не є оплачуваною та видимою для реального сектору економіки, тому у багатьох наукових школах країн ЄС вона кваліфікується як формування тіньового сектору економіки.

Враховуючи масовість практик волонтерських ініціатив, вбудованих у господарські процеси, доходи від основної діяльності громадян у цей період не зростали. Так, в умовах інфляції через економічний шок від вторгнення реальні доходи українців упали

щонайменше на 24% у 2022 році (State Statistics Service of Ukraine, 2023) (з подальшим відновленням ситуації і стабілізаційними заходами), посиливши проблему бідності серед незахищених і вразливих груп. Такими групами є, зокрема одинокі матері – вони становлять не менше 11% ВПО (International Organization for Migration, 2024). За даними UN Women, лише серед жінок, навразливішими є особи, залучені до неформальної економіки, на які інфляція негативно впливає найвідчутніше – Вона робить їх нестійкими до економічних шоків.

Наступний показник, безробіття, також мав трансформаційний вплив на гендерну структуру ринків робочої сили. Безробітні та тимчасово незайняті жінки, що перебувають у пошуку роботи, залишаються особливо вразливими. В умовах постійної загрози зростання інфляції, фіксована сума державної допомоги не може розглядатися як достатній ресурс для покриття базового споживчого кошика. У родинях, де жінки самостійно виховують принаймні одну дитину (в Україні 96% неповних сімей тримаються саме на жінках – матері і бабусі), ця проблема посилюється об'єктивною потребою у додаткових вимогах до місця працевлаштування – забезпечення балансу між часом на роботу та часом на піклування про родину. Окрім гідної зарплати, соціальних гарантій і довгостроковості зайнятості, воно, зокрема, має дозволити можливість роботи з дому, гнучкість і лояльність графіку та фіксованість (у кількості годин і обсязі покладених завдань) навантаження, щоб дозволити жінці повноцінно виконувати материнські обов'язки у післяробочий час. Але загальноекономічна криза і збільшення навантаження на захищені робочі місця із належною заробітною платою в конкурентному тиску не сприяє укріпленню і захищенню позицій жінок вразливих категорій на ринку праці.

У цілому, рівень безробіття зріс у 2022 році до 21,1% (The New Voice of Ukraine, 2023), зокрема, і через втрату 15,5% або 2,4 млн робочих місць (International Labour Organization, 2024). Але він знизився до 14,3% у 2024 році (Centre for Economic Strategy, 2025) і 11,5% на початку 2025 року (Kyiv School of Economics, 2025). Паралельно склався кількісний і якісний дефіцит робочої сили – на 427 тис. вакансій у 2025 році (Кабінет Міністрів України, 2025).

Жінки непропорційно страждають від безробіття, при тому що вони активніше шукають роботу, ніж чоловіки. Про це свідчить те, що у 2025 році 80% звернень до центрів зайнятості надійшли від жінок (УНН, 2025). Ця

тенденція пояснюється і тим, що під час війни і через політику обов'язкової мобілізації (зокрема, через роботодавців) чоловіки часто тримаються «в тіні» та уникають формальної зайнятості, що суттєво зменшило їх офіційну видиму частку в гендерній структурі робочої сили.

Секторальний аналіз криз гендерну призму. Розгляд ситуації в таких ключових галузях, як сільське господарство, промисловість, сфера послуг, освіта та охорона здоров'я, свідчить про посилення тенденції фемінізації робочої сили. У багатьох секторах жінки заповнюють вакансії, що звільнилися через мобілізацію чоловіків та виїзд жінок, зокрема, мобільних категорій (молодь та досвідчені професіонали зі знанням іноземних мов і конвертованими навичками). Але проблема гендерних розривів у зарплатах (до 40%) не зникла. Більше того, посилення обмежень доступу до ресурсів (зокрема, земельна власність та якісна освіта) та подвійне навантаження (оплачувана праця та неоплачуваний догляд за дітьми або літніми батьками, а також неформальне волонтерство) загострило цю проблему.

Сільське господарство, яке становить близько 8-10% ВВП України (World Bank, 2025) зазнало значних втрат через окупацію земель. Втрати спричинили падіння виробництва на 12% у 2023 році в умовах дефіциту робочої сили (Council of the European Union, 2023). Через мобілізацію чоловіків, частка жінок в структурі робочої сили, зокрема, у сімейних фермах, зросла з 45% до 55-60% (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2024). Фактично жінки взяли на себе фізичну працю (посів, збирання врожаю), яка традиційно вважалась маскулінізованою. Міграція жінок з дітьми з сільських громад спричинила зменшення обсягу робочої сили на 15-20%. Але повернення мігранток у 2024-2025 роках сприяло частковому відновленню сил у малих господарствах.

Загальний національний розрив у зарплатах в Україні ще у 2021 році становив 18,6% (International Labour Organization, 2025). Для сільського господарства розрив був традиційно меншим (найменший серед усіх секторів економіки), бо зарплати в агропромисловості загалом низькі, а жінки часто зайняті у подібних низькооплачуваних функціях (через складну фінансову ситуацію родин жінки вимушено погоджуються на такі низькооплачувані ролі, як догляд за тваринами та сезонні роботи).

До того ж, жінки ВПО із переїздом втрачають доступ до ресурсів – успадкованої чи придбаної землі, будинку та приміщень. Близько 60% ВПО

мають суттєво обмежений доступ до землі в Україні та кредитних ресурсів. Так, лише 25% з цієї категорії є власницями ферм, а розрив у доступі до кредитів перевищує 30%, зокрема, через те, що жінки часто не отримують кредити через відсутність власності на землю як застави (Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2024). Також чимало жінок-переселенок зазначають, що стикаються з упередженим ставленням до них за фактом походження з Донецької або Луганської областей як потенційно «антиукраїнських».

Галузі промисловості, зокрема, оборонна, фіксують входження жінок у традиційно «чоловічі» сектори. За твердженням державної секретарки Міністерства оборони України, жінки стали відігравати рівну з чоловіками роль у зміцненні української обороноздатності (Міністерство Оборони України, 2024). Через руйнування, загальний обсяг скорочення промислового виробництва перевищив 36% у 2022 році (GMK Center, 2023). Але у 2024 році галузь почала відновлюватися завдяки розвитку оборонного сектору. Як і в інших галузях, мобілізація зменшила обсяг чоловічої робочої сили, змусивши жінок займати місця в гірничій, металургійній та оборонній промисловості. Так, частка жінок зросла з 20% до 35-40% у таких нішах, як збірка дронів, ремонт техніки тощо (Melkozerova, 2024). Проте досі жінки здебільшого виконують допоміжні, логістичні та виробничі ролі, а не ключові керівні.

Гендерний розрив у зарплатах також зберігається. Однак, слід зазначити, що у довоєнні роки (зокрема, у 2015 році) розрив між зарплатами чоловіків та жінок в Україні становив 26%, і до 2021 року значно скоротився – до 18,6%. Тим не менш, це означає, що жінкам доводиться працювати більше, щоб отримувати стільки ж, скільки отримують чоловіки – в середньому за життя це нині виливається у 6,5 років додаткової праці (Кабінет Міністрів України, 2024).

За роки війни, Україна значно підвищила показники залучення жінок до професійних і технічних сфер, проте більше 80% з них досі не мають можливості отримання лідерських ролей і не обіймають високі посади. Так, лише 17% посад у топ-менеджменті зайнято жінками (Кабінет Міністрів України, 2024). Війна посилює цей розрив через брак можливостей навчання для жінок, починаючи з життєвого етапу вибору спеціальності, а також відсутності професійного менторства.

Сфера послуг характеризується домінуванням жінок, де вони часто працюють

у низькооплачуваних та неформальних ролях. Жінки переважають серед ФОП у роздрібній торгівлі, торгівлі продуктами, інших послугах (Social Data, 2025). У 2025 році жінки в Україні відкрили 63% усіх нових ФОПів – це понад 153 тисячі нових жіночих бізнесів за 10 місяців. Цей показник став найвищим за попередні роки. Найбільше таких реєстрацій відбулось у Києві, Дніпропетровській та Київській областях, а найбільша частка жінок серед нових підприємців – у Сумській, Полтавській та Одеській областях. Кожен третій новостворений жіночий ФОП працює у роздрібній торгівлі (Молдавчук, 2025).

Жінки частіше керують малими бізнесами, ніж чоловіки, але у торгівлі вони заробляють близько 70% від зарплати чоловіків, часто працюючи у низькооплачуваних сегментах, де розрив посилюється сегрегацією (UN Women Ukraine, 2025). Також жінки, особливо мешканки сільських громад, демонструють вищий рівень зайнятості у неформальному секторі економіки. Це зумовлює для них нижчий ступінь стабільності зайнятості, а також соціально-трудового та правового захисту (Горбачевська-Констанкевич і Уварова, 2026). Програми перепідготовки (зокрема, від UN Women) та такі кампанії, як «Звісно, зможеш!» (Кабінет Міністрів України, 2024) підтримують жінок у їх розвитку в секторі послуг. При цьому, охоплення грантовою підтримкою є суттєво обмеженим. З одного боку, така грантова підтримка забезпечує захищений і безпечний вхід до галузі, з іншого, вона не є заміною системної підготовки жінок для роботи і досягнення й утримання лідерства у ній, а також не забезпечує базовими ресурсами на закриття первинних потреб і розбудови спроможності на довгострокову перспективу.

Галузь освіти також зазнала суттєвих трансформацій із розгортанням війни. Вона є однією із найбільш фемінізованих галузей народного господарства. Загалом у середній та вищій школі жінки становлять близько 80% педагогічних працівників (Освіта.UA, 2014), а у дошкільній освіті – 98,3%. У вищій освіті гендерний баланс кращий: жінки становлять практично половину викладацького складу (близько 50%) (Кабінет Міністрів України, 2022), проте кількісно поступаються за сукупністю захищених дисертацій (Освіта.UA, 2014). Галузь постраждала від значних втрат через накопичений стрес усіх учасників освітнього процесу і фізичні руйнування закладів освіти у багатьох громадах. Галузь відчула тенденції певного відновлення через упровадження онлайн-формату навчання – у 2025 році він

охопив 90% навчальних закладів. Відповідно, жінки беруть лідерство у забезпеченні онлайн-освіти. При цьому значна присутність та вагомість ролі жінок в цій галузі не пододала наявний гендерний розрив у зарплатах – жінки досі часто заробляють менше за чоловіків-освітян на таких самих посадах.

Для дівчат, що здобувають освіту, доступ до ресурсів галузі теж має обмеження. З одного боку, дівчата та жінки мають широкий доступ до освіти, і Україна займає перше місце в ЄС за залученням дівчат (Ukrainian Women's Fund, 2025). Тим не менш, у STEM жінки залишаються недостатньо представленою категорією, і часто відчувають брак рольових моделей, «жінок, які змогли», – в індустрії та серед викладачів. Війна додала до цього низку обмежуючих факторів. Відключення електроенергії в умовах онлайн-навчання та Інтернету стали суттєвими бар'єрами для організації процесу навчання і отримання якісної освіти із практичною підготовкою, достатньою для участі у висококонкурентних відносинах на глобалізованому ринку праці, які, як правило, не передбачають «знижок на контекст».

Дає про себе знати фактор стресу і постійної втоми через атаки, які не припиняються. Він прямо впливає на спроможність витримувати високі когнітивно-емоційні навантаження, притаманні навчальному процесу як у школах, так і у закладах професійної та вищої освіти. Особливо помітно звужується коло можливостей для якісного навчання вразливих груп, таких як нестабільно зайняті, ветерани та ВПО, які часто мають пріоритизувати завдання пошуку ресурсів для виживання після переїзду перед навчанням на користь першого. Наприклад, реінтеграція ветеранів через систему освіти (враховуючи, що 42% ветеранів шукає роботу) (International Organization for Migration, 2025) часто не передбачає достатнього психологічного супроводу та практичної допомоги університетів із бюрократичними процедурами в особистих справах. Тому приватні проблеми цих категорій часто не беруться до уваги за місцем навчання і працевлаштування, хоча на індивідуальному рівні у відносинах «студент-викладач» часто проявляється емпатія і розуміння. З іншого боку, «знижка на статус» чи ситуацію без систематизації підходу до організації системи навчання у воєнний час має довгострокові негативні економічні наслідки, що проявлятимуться у загальному зниженні освітніх стандартів. Зниження стандартів освіти впливає на можливості подальшої професійної діяльності нинішнього покоління школярів

і студентів створювати додану вартість в індустріях, що несе серйозні ризики зниження кінцевої ціни продукції.

Для категорії ВПО, до проблеми нашарування персональних завдань відновлення втраченого доступу до ресурсів громади, які часто називаються задачами виживання «на чужій землі», додається подолання стигматизації та стереотипізації. Часи війни створили проблему поглибленої маргіналізації як зовнішніх, так і внутрішніх мігрантів, що обмежує можливості цих груп проявити себе, зокрема, в освіті. Державна політика утримання громадян в межах держави для забезпечення так званої «мобілізаційного ресурсу» (термін, що піддається критиці за капіталізацію і знецінення праці, а також прав і свобод людини) провокує ділення на «своїх» і «не своїх», що створює не лише загрози суспільно-політичного розколу, а й суттєво зменшує успішність інтеграційних програм, адже мігрантський статус залишається латентним соціальним маркером, який часто формує негативне суспільне сприйняття людини.

У цілому, досвід міграції зменшив доступ до освіти для дівчат (20% ВПО) (Human Mobility Hub, 2022; Ukrainian Women's Fund, 2025; Women, Peace and Security Helpdesk, 2025). Ускладнюють отримання такого доступу і орієнтовані на традиції соціальні установки й очікування від дівчат та жінок у складних життєвих обставинах часто змушені робити вибір між отриманням освіти і швидким пошуком ресурсів для життя. За таких обставин, коли базові потреби залишаються частково чи незакритими зовсім, можливості здобуття якісної освіти і підвищення кваліфікації часто стають складнодосяжними або повністю недоступними. Також можливості зменшуються для мешканок малих міст і сільських громад, де віддаленість закладів освіти не завжди компенсується можливостями онлайн-навчання, і робота по господарству забирає переважну частину денного часу.

І нарешті галузь охорони здоров'я, теж фемінізовна, характеризується перевантаженням жінок, адже війна поклала на цю галузь значне навантаження. У перші роки повномасштабного вторгнення сектор втратив значну частину потужностей – більше 211 медичних закладів повністю зруйновано, і понад 1600 пошкоджено (Кабінет Міністрів України, 2024). Лише у 2022 році відбулося скорочення обсягу робочої сили на 14% (близько 89 тис. фахівців) (Ukrainian Healthcare Center, 2024) через атаки, міграцію та втрату персоналу.

До 2025 року, завдяки гуманітарній допомозі

від міжнародних партнерів вдалося відновити частину потужностей, зокрема через модульні клініки та зпрограми фінансування. Однак, постійні атаки продовжують призводити до втрат і поранень серед медиків, що посилює дефіцит послуг у галузі охорони здоров'я.

Ще до вторгнення жінки становили близько 83% медичного персоналу (United Nations (2020). Відповідно, через фемінізацію сектору жінки несуть основне навантаження з догляду за пораненими та хворими під час війни. Під час війни ролі дещо змінилися: жінки частіше обіймають посади в екстрених службах, де раніше домінували чоловіки, та працюють у мобільних бригадах, компенсуючи брак фахівців-чоловіків через їх мобілізацію. З одного боку, це сприяє встановленню гендерної рівності у кількісних показниках, з іншого – призводить до перевантаження як жінок, так і чоловіків: 70% медиків відзначають негативний вплив війни на свою роботу (Sydorenko, Kiel & Spindler, 2025), наголошуючи на потребі у фінансовій та емоційній підтримці.

Жінки-ВПО заповнюють вакансії в охороні здоров'я, влаштовуючись медсестрами чи на інші допоміжні ролі (International Organization for Migration, 2024), попри бар'єри, такі як мовні й інтеграційні труднощі та догляд за дітьми.

Із позиції пацієнтів, війна посилює обмеження доступу до послуг, особливо в прифронтових зонах, підвищує вартість послуг і препаратів, і, в першу чергу, провокує загострення проблем зі здоров'ям. Для багатьох українців висока вартість препаратів робить лікування недоступним, а питання фізичного та емоційного здоров'я залишаються мало розкритими і складно вирішуваними на індивідуальному рівні. Брак уваги держави та інвестицій у гендерно-чутливі програми підтримки здоров'я населення, аби полегшити тягар війни для жінок і чоловіків, а також представників інших гендерних ідентичностей, які досі випадають із зони державної уваги, звужує можливості підтримки стійкості та сталого (Матвеева, 2021; Герасик & Матвеева, 2024; Gorokhova, et. al., 2025) функціонування суспільно-господарської системи.

Висновки.

Повномасштабне російське вторгнення в Україну суттєво трансформувало економіку країни у 2022-2025 рр., перетворивши її на милітаризовану систему, що характеризується поглибленням гендерних диспропорцій. Саме вони стали одним із ключових факторів структурних суспільно-економічних змін. Аналіз

макроекономічних показників та секторальної динаміки показує, що жінки взяли на себе значну частку економічної відповідальності, поступово заповнюючи вакансії, які були звільнені через мобілізацію чоловіків, а також масову міграцію. Через ускладнення умов життя під час війни, жінки також посилили свою роль у так званій неформальній та доглядовій економіці – видах діяльності, які є найменш оплачуваними і захищеними.

Частка жіночої праці зросла у традиційно «чоловічих» секторах (промисловість, сільське господарство, оборона), жінки ініціювали більшість нових бізнесів, забезпечили безперерйне функціонування сфери послуг, освіти та охорони здоров'я. Водночас цей внесок було зроблено із незахищеним подоланням системних бар'єрів, які залишаються в економіці – розширенням гендерного розриву у заробітній платі (до 30-40% в окремих секторах), подвійним і часто потрібним навантаженням (оплачувана праця за основним місцем роботи, яка часто не є нормованою і збалансованою, неоплачуваний догляд за дітьми та літніми членами родини, що за замовчуванням покладається на жінок, а також волонтерство як неформальна надбудова в економіці), обмеженим доступом до ресурсів (кредити, земля, якісна освіта), а також підвищеною вразливістю у зв'язку зі внутрішнім переміщенням та міграцією.

Війна виявила та посилила неререформовані та незручні для жінок розлами патріархальних структур суспільного поділу навантаження, де необліковувана, проте обов'язкова жіноча праця часто є невидимою та недооціненою в офіційних економічних показниках, таких як зарплата і цільова державна допомога. Але без урахування економічно- та соціально-репродуктивної і доглядової праці жінок макроекономічна картина залишається неповною, а тому суспільне відновлення не є сталим.

Тому для забезпечення стійкого повоєнного відновлення необхідним є впровадження гендерно-чутливих політик у сфері публічного управління – для усунення розривів в оплаті праці, підтримки жінок-підприємниць та ВПО, а також інвестиції у доглядову інфраструктуру, програми менторства і професійного розвитку. Така комплексна інтеграція гендерної перспективи в економічну та соціальну політику дозволить перетворити вимушену фемінізацію праці, що стихійно склалася під час війни, на фактор скоординованого довгострокового розвитку та гендерної рівності.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бородін, Є. І., & Третяк, Я. С. (2023). Ініціалізація громадянської ідентичності молоді в публічному управлінні. *Державне будівництво*, 1(33), 163–173. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-14>
- Герасик, Д., & Матвєєва, О. (2024). Формування соціального капіталу як ключовий фактор реалізації концепції сталого розвитку територіальних громад України в умовах війни. *Аспекти публічного управління*, 12(4), 5-12. <https://doi.org/10.15421/152442>
- Даниленко Л.І., Горулько О. Ю. (2023). Гендерна політика у сфері парламентської діяльності: суб'єкти та їх повноваження. *Наукові перспективи*. № 8(38). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/archive>.
- Івашова, Л. М., Антонова, Л. В., & Крушельницька, Т. А. (2023). Комплексний механізм взаємодії громадянського суспільства з інститутами влади в контексті розвитку публічно-приватного партнерства. <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/2/4.pdf>
- Кабінет Міністрів України (2022, December 20). *Про схвалення Стратегії впровадження гендерної рівності у сфері освіти до 2030 року та затвердження операційного плану заходів на 2022-2024 роки з її реалізації* (Розпорядження № 1163-р). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80>
- Кабінет Міністрів України (2024, September 18). *Скорочення гендерного розриву в оплаті праці з 18,6% до 13,6% та старт національної кампанії «Звісно, зможе!» — як Україна рухається до економічного уповноваження жінок у часи великої війни?* <https://www.kmu.gov.ua/news/skorochennia-hendernoho-rozryvu-v-oplati-pratsi-z-186-do-136-ta-start-natsionalnoi-kampanii-zvisno-zmozheshe-iak-ukraina-rukhaietsia-do-ekonomichnoho-upovnovazhennia-zhinok-u-chasy-velykoi-viiny>
- Кабінет Міністрів України (2024а). *В Україні за час повномасштабної війни зруйновано щент 211 об'єктів медзакладів та ще понад 1600 пошкоджено*. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/v-ukraini-za-chas-povnomasshtabnoi-viiny-zruinovanovshchent-211-obiektiv-medzakladiv-ta-shche-ponad-1600-poshkodzheno>
- Кабінет Міністрів України (2025). З початку року Державна служба зайнятості отримала майже 427 тисяч вакансій для 338 тисяч зареєстрованих безробітних. <https://www.kmu.gov.ua/news/z-pochatku-roku-derzhavna-sluzhba-zainiatosti-otrymala-maizhe-427-tysiach-vakansii-dlia-338-tysiach-zareiestrovanykh-bezrobitnykh>
- Корнієвський, С. (2025). Теорія та практика колаборативного врядування: сучасний стан та перспективи для України. *Аспекти публічного управління*, 13(1), 32-41. <https://doi.org/10.15421/152504>
- Кот, Л. (2025). Гендерний аспект соціального підприємництва: можливості для економічної інклюзії в Україні. *Київський економічний науковий журнал*, (11), 162-171. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-11-20>
- Матвєєва, О. Ю. (2021). Європейська парадигма сталого розвитку територіальних громад: досвід для України. *Вісник Національної академії державного управління при Президенті України. Серія: Державне управління*, (1), 148-157. https://www.researchgate.net/publication/374868252_Evropejska_paradigma_stalogo_rozvitku_teritorialnih_gromad_dosvid_dla_Ukraini
- Матвєєва, О. Ю. (2025). Громадське залучення і стійкість держави: механізми взаємодії під час війни. У Модернізація державної влади у форматі цифрової держави: виклики та перспективи в умовах воєнного стану та повосної відбудови (с. 381-416). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-571-6-19>
- Матвєєва, О. Ю., & Навумау, В. М. (2023). Посилення спроможності українського громадянського суспільства під час війни: передумови, підходи, цифрові технології. Публічне адміністрування та національна безпека, 1. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-1-8526>
- Міністерство Оборони України (2024, May 27). *68 000 жінок у ЗСУ: Міноборони вдалося впровадити системні зміни у гендерній політиці*. <https://mod.gov.ua/news/68-000-zhinok-u-zsu-minoboroni-vdalosya-vprovaditi-sistemni-zmini-u-gendernij-politicii-lyudmila-daragan>
- Молдавчук, М. (2025, March 25). 61% нових ФОПів в Україні відкрили жінки – дані OpenDataBot. *Vector*. <https://vctr.media/ua/61-novyh-fopiv-v-ukrayini-vidkryly-zhinky-dani-opendatabot-304379/>
- Муцько, А. (2024). Розвиток методології дослідження публічного управління фінансово-економічною безпекою держави. *Науковий вісник: Державне управління*, (2 (16)), 45-59. <https://dspace.dsau.dp.ua/handle/123456789/12257>
- Освіта.UA (2014, December 2). *Гендерна (не)рівність у вищій освіті в цифрах і фактах*. <http://education-ua.org/ua/tsifri-i-fakti/332-genderna-ne-rivnist-u-vishchij-osviti-v-tsifrah-i-faktakh>
- Степаненко, І. (2025, грудня 11). Інфляція в Україні 2025 році: як змінилися ціни на основні продукти. *AgroWeek*. <https://agroweek.com/agroekonomika/inflyatsiya-ukrayini-2025-rotsi-yak>
- УНН (2025, 11 квітня). На обліку в Держцентрі зайнятості 80% - це жінки. <https://unn.ua/news/na-obliku-v-derzhcentri-zainiatosti-80percent-tse-zhinky>
- Brand, M. & Sabisch, K. (2019). Gender Studies: Geschichte, Etablierung und Praxisperspektiven des Studienfachs. In: Kortendiek, B., Riegraf, B., Sabisch, K. (eds) Handbuch Interdisziplinäre Geschlechterforschung. Geschlecht und Gesellschaft, vol 65. Springer VS, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-12496-0_155.
- Center for Strategic and International Studies. (n.d.). *Ukraine's future rests on its people*. <https://www.csis.org/analysis/ukraines-future-rests-its-people>
- Chykarenko, I. A., Mamatova, T. V., & Chykarenko, O. O. (2024). Tools for implementing public administration activities for the revitalisation of territories and communities under the legal regime of martial law. In "Baltija Publishing". <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/447/12072/25216-1>
- Council of the European Union (2023). How the Russian invasion of Ukraine has further aggravated the global food crisis [Infographic]. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/>

- Crozier-De Rosa, S. (2024). What are the four waves of feminism? And what comes next. *The Conversation*, March, 8. <https://ro.uow.edu.au/ndownloader/files/53571629>
- Eurostat (2023). Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_obstacles_for_foreign-born_people_to_enter_the_labour_market#Presence_of_obstacles:_an_overview_of_foreign-born_people
- Ferber, M. A., & Nelson, J. A. (Eds.). (2020). *Feminist economics today: Beyond economic man*. University of Chicago Press. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=gDfnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=7.%09Ferber,+M.+A.,+%26+Nelson,+J.+A.+\(Eds.\).+\(2020\).+Feminist+economics+today:+Beyond+economic+man.+University+of+Chicago+Press&ots=qKcejzJDxu&sig=Potuw9cBWVd4-tKLP_H6Dxq2yWI](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=gDfnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=7.%09Ferber,+M.+A.,+%26+Nelson,+J.+A.+(Eds.).+(2020).+Feminist+economics+today:+Beyond+economic+man.+University+of+Chicago+Press&ots=qKcejzJDxu&sig=Potuw9cBWVd4-tKLP_H6Dxq2yWI)
- Filipchuk, M., & Legucka, A. (2025). Role of women in military service in Ukraine and selected EU member states. In *Gender Equality in the EU and Ukraine* (pp. 79-93). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003610649-7/role-women-military-service-ukraine-selected-eu-member-states-marianna-filipchuk-agnieszka-legucka>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (2024). Ukraine: Food security and agricultural livelihoods assessment (December 2023) – Monitoring report. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-food-security-and-agricultural-livelihoods-assessment-december-2023-monitoring-report>
- Gabarro, F. (2025). (De) Constructing invisible barriers: the gender projection model of organizational inequality. *Frontiers in Sociology*, 10, 1686983. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1686983>
- GMK-Center (2023, October 10). *Промислове виробництво в Україні знизилося на 37% у 2022 році*. <https://gmk.center/ua/infographic/promyslove-vyrobnystvo-v-ukraini-znyzylosia-na-37-u-2022-rotsi/>
- Gorokhova, T., Firstenko, O., Chopyk, Y., Voitsitska, K., & Petrukha, N. (2025). Strategies for Ukraine's Post-War Economic Recovery within the Framework of Sustainable Development Goals. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*, 5(1), e03350-e03350. <https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n01.pe03350>
- Helme, P. (2025, December 30). Is Ukraine's wartime economy becoming female-led? Data explains. Euromaidan Press. <https://euromaidanpress.com/2025/12/30/ukraine-wartime-economy-female-led-data/>
- Hester, H., & Srnicek, N. (2023). *After work: a history of the home and the fight for free time*. Verso Books. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=Bw6xDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Hester,+H.,+%26+Srnicek,+N.+\(2023\).+After+work:+a+history+of+the+home+and+the+fight+for+free+time.+Verso+Books.&ots=q45xYF-iIh&sig=JaHDAmR5z_FmtVu3FH6pNSXK3uc](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=Bw6xDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Hester,+H.,+%26+Srnicek,+N.+(2023).+After+work:+a+history+of+the+home+and+the+fight+for+free+time.+Verso+Books.&ots=q45xYF-iIh&sig=JaHDAmR5z_FmtVu3FH6pNSXK3uc)
- Horbachevska-Konstankevych, T., & Uvarova, O. (2026). Reimagining Heightened Human Rights Due Diligence: A Capability Approach Informed by Women's Experiences in Wartime Ukraine. *Journal of Human Development and Capabilities*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/19452829.2026.2615965>
- Hozic, A. A., & True, J. (Eds.). (2026). War economy: Gendered circuits of violence and capital. Routledge. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=qC6bEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1965&dq=15.%09Hozic%2C+H.,+%26+True,+J.+\(Eds.\).+\(2026\).+War+economy:+Gendered+circuits+of+violence+and+capital.+Routledge&ots=72NDQ8-Tje&sig=5z8_skwhXNfbUV-V7jwMsbg0IGY](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=qC6bEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1965&dq=15.%09Hozic%2C+H.,+%26+True,+J.+(Eds.).+(2026).+War+economy:+Gendered+circuits+of+violence+and+capital.+Routledge&ots=72NDQ8-Tje&sig=5z8_skwhXNfbUV-V7jwMsbg0IGY)
- Human Mobility Hub (2022). *Gender equality in Ukraine: Current challenges in the labour market and education*. <https://hnh.news/en/20635/gender-equality-in-ukraine-current-challenges-in-the-labour-market-and-education/>
- International Labour Organization (2024, June 27). *ILO support to Ukraine recovery*. <https://www.ilo.org/regions-and-countries/europe-and-central-asia/ukraine/ilo-support-ukraine-recovery>
- International Labour Organization (2025, November 4). Ukraine strengthens efforts to close the gender pay gap [News release]. <https://www.ilo.org/resource/news/ukraine-strengthens-efforts-close-gender-pay-gap>
- International Organization for Migration (2024, November). *Employment in Ukraine – November 2024*. https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2025-01/iom_ukr_employment_november-2024_-1.pdf
- International Organization for Migration (2024a). Ukraine internal displacement report: General Population Survey Round 16 (April 2024). https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf
- International Organization for Migration (2025, March). *Veteran Profiles and Reintegration Challenges in Ukraine*. https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_Veteran%20Profiles%20and%20Reintegration%20Challenges%20in%20Ukraine_March_2025.pdf
- Khozhylo, I., Nadyuk, Z., Antonova, O., Tarasenko, T., & Serohina, T. (2020). Local self-government in the focus of the medical reform in Ukraine: Analysis of powers. *Theoretical and Empirical Research in Urban Management*, 15(2), 22–38. <https://www.jstor.org/stable/26915288>
- Kubik, J. (2024). Neo-Feudalism and Neo-Traditionalism as Responses to Liberalism. *East European Politics and Societies*, 38(4), 1067-1079. <https://doi.org/10.1177/08883254241295463>
- Kyiv School of Economics. (2025). Ukraine Human Capital Chartbook 2025. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/05/Ukraine-Human-Capital-Chartbook-2025.pdf>
- Martsenyuk, T. (2023). Women and gender equality in the Ukrainian Armed Forces. In *Dispossession* (pp. 208-224). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003382607-13/women-gender-equality-ukrainian-armed-forces-tamara-martsenyuk>
- Matvejeva, O. (2025). Social mobilization in wartime Ukraine: the connection between gender identity, national unity, and societal transformation. *Journal of Gender Studies*, 1–30. <https://doi.org/10.1080/09589236.2025.2505558>
- Melkozerova, V. (2024, October 30). Women at war: How Ukraine's arms industry is replacing missing men. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/ukraine-women-war-russia-army-defense-men-drone-pilot-offensive-factory-economy/>
- Ministry of Defence of Ukraine (2025). News on Reserve+ updates. Link: <https://mod.gov.ua/en/news/ukrainians-from-124-countries-updated-personal-details-via-reserve-1>
- Ministry of Economy of Ukraine. (2023, January 11). Consumer inflation for 2022 amounted to 26.6% - this is significantly less

- than forecasts [News release]. <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=9512e49a-23c2-4fe3-856e-ffde6c603089&title=SpozhivchaInflitsiiaZaPidsumkami2022-RokuStanovila26-6-TseSuttvoMenshePrognoziv>
- Motakef, M. (2019). Recognition and precarity of life arrangement: Towards an enlarged understanding of precarious working and living conditions. *Distinktion: Journal of Social Theory*, 20(2), 156-172. <https://doi.org/10.1080/1600910X.2019.1610019>
- National Bank of Ukraine. (2024, August 11). Commentary of the National Bank on the inflation level in 2023 [News commentary]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2023-rotsi>
- National Bank of Ukraine. (2025, December 11). Commentary of the National Bank on the inflation level in November 2025 [News commentary]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-v-listopadi-2025-roku>
- Nordstrom, C. (2010). Women, economy, war. *International Review of the Red Cross*, 92(877), 161–183. <https://doi.org/10.1017/S1816383110000263>
- Prügl, E. (2023). Gender as a cause of violent conflict. *International Affairs*, 99(5), 1885-1902. <https://doi.org/10.1093/ia/iad184>
- Scheele, A. (2022). The Role of Gender in the Making of Global Labor Markets. In *In Search of the Global Labor Market* (Vol. 219). <https://brill.com/display/title/61925#page=105>
- Shevchenko, S. (2025, April 28). Ukraine's workforce gap: How can war spur women's economic inclusion? *Global Workplace Law & Policy*. <https://legalblogs.wolterskluwer.com/global-workplace-law-and-policy/ukraines-workforce-gap-how-can-war-spur-womens-economic-inclusion/>
- Social Data (2025). *Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні*. <https://socialdata.org.ua/edrpou-gender/>
- State Statistics Service of Ukraine. (2023). Socio-demographic characteristics of households in Ukraine (based on the sample survey of household living conditions). https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/sdhd_22.pdf
- Sydorenko, A. Y., Kiel, L., & Spindler, H. (2025). Psychosocial challenges of Ukrainian healthcare professionals in wartime: Addressing the need for management support. *Social Science & Medicine*, 364, 117504. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.117148>
- Tarasenko, T., Sorokina, N., Kashchenko, N., Branitska, T., & Kukhar, I. (2024). International collaboration in public governance: assessing the role of collective initiatives and organisations. <https://docs.academia.vn.ua/handle/123456789/1672>
- The New Voice of Ukraine. (2023, October 14). *Staggering 21.1% unemployed in Ukraine, although better than expected*. <https://english.nv.ua/business/staggering-21-1-unemployed-in-ukraine-although-better-than-expected-50360698.html>
- True, J. (2022). Feminism (s). *Theories of international relations*, 141-163.
- Ukrainian Healthcare Center (2024, October 22). "Ukrainian healthcare system has survived and partially recovered": UHC analysis. <https://uhc.org.ua/en/healthcare-at-war-eng/>
- Ukrainian Women's Fund. (2025, May). *Gender Equality Index in Ukraine*. https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/gender_index_05_2025_eng_web.pdf
- UN Women (2025, February 19). Three years of full-scale war in Ukraine roll back decades of progress for women's rights, safety and economic opportunities. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2025/02/three-years-of-full-scale-war-in-ukraine-roll-back-decades-of-progress-for-womens-rights-safety-and-economic-opportunities>
- UN Women Ukraine (2025, September). *Equal Pay, Equal Power: Advancing Gender Equality in Ukraine's Recovery*. <https://ukraine.unwomen.org/en/stories/zayava/2025/09/rivna-oplata-pratsi-rivna-vlada-spryannya-henderniy-rivnosti-u-vidnovlenni-ukrayiny>
- UNHR (United Nations High Commissioner for Refugees) (2026). Ukraine refugee situation. Operational Data Portal. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- United Nations (2020). *Rapid gender assessment of the situation and needs of women in the context of COVID-19 in Ukraine*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/ukraine/rapid-gender-assessment-situation-and-needs-women-context-covid-19-ukraine-enuk>
- United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (2024, November). ECARO policy brief on recovery, gender and care responsibilities in Ukraine (Digital draft 6 v2) [Policy brief]. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-11/unwomen_eca_ecaropolicybriefonrecoverygenderandcareresponsibilitiesinukraine_digital_draft6_v2.pdf
- Waring, M., & Steinem, G. (1988). If women counted: A new feminist economics. <https://archive.org/details/ifwomenscountedne0000wari>
- Williams, F. (2018). Intersectionality, gender and social policy. *Handbook on gender and social policy*, 37-54. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=bFFuDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA37&dq=52.%09Williams,+F.+\(2018\).+Intersectionality,+gender+and+social+policy,+Handbook+on+gender+and+social+policy,+37-54.&ots=g-If2Ax3gl&sig=aislKkyurUzH4FO1xumlgvNckDt4](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=bFFuDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA37&dq=52.%09Williams,+F.+(2018).+Intersectionality,+gender+and+social+policy,+Handbook+on+gender+and+social+policy,+37-54.&ots=g-If2Ax3gl&sig=aislKkyurUzH4FO1xumlgvNckDt4)
- Women, Peace and Security Helpdesk (2025, January 23). *Gender and conflict analysis in Ukraine*. https://wpshelpdesk.org/wp-content/uploads/2025/01/WPS093-Gender-and-conflict-analysis-in-Ukraine_FINAL-23.01.25-1.pdf
- World Bank (2025a). Female Employment in Ukraine. <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/232aaddf-180d-4cf0-90d9-7f28e26f2aa7>
- World Bank Group (2025). Ukraine. <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>
- World Bank. (2025). Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP) - Ukraine [Data set]. <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?locations=UA>
- Wu, D., & Huang, J. L. (2024). Gig work and gig workers: An integrative review and agenda for future research. *Journal of Organizational Behavior*, 45(2), 183-208. <https://doi.org/10.1002/job.2775>

REFERENCES

- Borodin, E. I., & Tretiak, Y. S. (2023). Initialization of Youth Civic Identity in Public Administration. *State Building*, 1(33), 163–173. <https://doi.org/10.26565/1992-2337-2023-1-14>
- Brand, M. & Sabisch, K. (2019). Gender Studies: Geschichte, Etablierung und Praxisperspektiven des Studienfachs. In: Kortendiek, B., Riegraf, B., Sabisch, K. (eds) *Handbuch Interdisziplinäre Geschlechterforschung. Geschlecht und Gesellschaft*, vol 65. Springer VS, Wiesbaden. https://doi.org/10.1007/978-3-658-12496-0_155.
- Cabinet of Ministers of Ukraine (2022, December 20). *On approval of the Strategy for the Implementation of Gender Equality in Education until 2030 and approval of the Operational Action Plan for 2022-2024 for its implementation* (Order No. 1163-r). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1163-2022-%D1%80>
- Cabinet of Ministers of Ukraine (2024, September 18). *Reducing the gender pay gap from 18.6% to 13.6% and the launch of the national campaign „Of course, you can!“ — how is Ukraine moving towards women's economic empowerment in times of the great war?* <https://www.kmu.gov.ua/news/skorochennia-hendernoho-rozryvu-v-oplati-pratsi-z-186-do-136-ta-start-natsionalnoi-kampanii-zvisno-zmozhesh-iak-ukraina-rukhaietsia-do-ekonomichnoho-upovnovazhennia-zhynok-u-chasy-velykoi-viiny>
- Cabinet of Ministers of Ukraine (2024a). *In Ukraine, during the full-scale war, 211 medical facilities were destroyed to the ground and more than 1600 were damaged*. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/v-ukraini-za-chas-povnomasshtabnoi-viiny-zruinovano-vshchent-211-obiektiv-medzakladiv-ta-shche-ponad-1600-poshkodzhen>
- Cabinet of Ministers of Ukraine (2025). Since the beginning of the year, the State Employment Service has received almost 427 thousand vacancies for 338 thousand registered unemployed. <https://www.kmu.gov.ua/news/z-pochatku-roku-derzhavna-sluzhba-zainiatiosti-otrymala-maizhe-427-tysiach-vakansii-dlia-338-tysiach-zareiestrovanykh-bezrobotnykh>
- Center for Strategic and International Studies. (n.d.). *Ukraine's future rests on its people*. <https://www.csis.org/analysis/ukraines-future-rests-its-people>
- Chykarenko, I. A., Mamatova, T. V., & Chykarenko, O. O. (2024). Tools for implementing public administration activities for the revitalisation of territories and communities under the legal regime of martial law. In *“Baltija Publishing”*. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/447/12072/25216-1>
- Council of the European Union (2023). How the Russian invasion of Ukraine has further aggravated the global food crisis [Infographic]. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/how-the-russian-invasion-of-ukraine-has-further-aggravated-the-global-food-crisis/>
- Crozier-De Rosa, S. (2024). What are the four waves of feminism? And what comes next. *The Conversation*, March, 8. <https://ro.uow.edu.au/ndownloader/files/53571629>
- Danylenko L.I., Gorulko O.Y. (2023). Gender Policy in the Field of Parliamentary Activity: Subjects and Their Powers. *Scientific perspectives*. № 8(38). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/issue/archive>.
- Education. UA (2014, December 2). *Gender (in)equality in higher education in figures and facts*. <http://education-ua.org/ua/tsifri-i-fakti/332-genderna-ne-rivnist-u-vishchij-osviti-v-tsifrakh-i-faktakh>
- Eurostat (2023). Main obstacles for foreign-born people to enter the labour market. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Main_obstacles_for_foreign-born_people_to_enter_the_labour_market#Presence_of_obstacles:_an_overview_of_foreign-born_people
- Ferber, M. A., & Nelson, J. A. (Eds.). (2020). *Feminist economics today: Beyond economic man*. University of Chicago Press. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=gDfnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=7.%09Ferber,+M.+A.,+%26+Nelson,+J.+A.+\(Eds.\).+\(2020\).+Feminist+economics+today:+Beyond+economic+man.+University+of+Chicago+Press&ots=kQcejzJDxu&sig=Potuw9cBWVd4-tKLP_H6Dxq2yWI](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=gDfnDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR5&dq=7.%09Ferber,+M.+A.,+%26+Nelson,+J.+A.+(Eds.).+(2020).+Feminist+economics+today:+Beyond+economic+man.+University+of+Chicago+Press&ots=kQcejzJDxu&sig=Potuw9cBWVd4-tKLP_H6Dxq2yWI)
- Filipchuk, M., & Legucka, A. (2025). Role of women in military service in Ukraine and selected EU member states. In *Gender Equality in the EU and Ukraine* (pp. 79-93). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003610649-7/role-women-military-service-ukraine-selected-eu-member-states-marianna-filipchuk-agnieszka-legucka>
- Food and Agriculture Organization of the United Nations (2024). *Ukraine: Food security and agricultural livelihoods assessment (December 2023) – Monitoring report*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/ukraine/ukraine-food-security-and-agricultural-livelihoods-assessment-december-2023-monitoring-report>
- Gabarrot, F. (2025). (De) Constructing invisible barriers: the gender projection model of organizational inequality. *Frontiers in Sociology*, 10, 1686983. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2025.1686983>
- Gerasyk, D., & Matveeva, O. (2024). Formation of social capital as a key factor in the implementation of the concept of sustainable development of territorial communities of Ukraine in wartime. *Aspects of Public Administration*, 12(4), 5-12. <https://doi.org/10.15421/152442>
- GMK-Center (2023, October 10). *Industrial production in Ukraine decreased by 37% in 2022*. <https://gmk.center/ua/infographic/promyslove-vyrobnystvo-v-ukraini-znyzlosia-na-37-u-2022-rotsi/>
- Gorokhova, T., Firstenko, O., Chopyk, Y., Voitsitska, K., & Petrukha, N. (2025). Strategies for Ukraine's Post-War Economic Recovery within the Framework of Sustainable Development Goals. *Journal of Lifestyle and SDGs Review*, 5(1), e03350-e03350. <https://doi.org/10.47172/2965-730X.SDGsReview.v5.n01.pe03350>
- Helme, P. (2025, December 30). Is Ukraine's wartime economy becoming female-led? Data explains. Euromaidan Press. <https://euromaidanpress.com/2025/12/30/ukraine-wartime-economy-female-led-data/>
- Hester, H., & Srnicek, N. (2023). *After work: a history of the home and the fight for free time*. Verso Books. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=Bw6xDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Hester,+H.,+%26+Srnicek,+N.+\(2023\).+After+work:+a+history+of+the+home+and+the+fight+for+free+time.+Verso+Books.&ots=q45xYF-ilh&sig=JaHDAmR5z_FmtVu3FH6pNSXK3uc](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=Bw6xDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1&dq=Hester,+H.,+%26+Srnicek,+N.+(2023).+After+work:+a+history+of+the+home+and+the+fight+for+free+time.+Verso+Books.&ots=q45xYF-ilh&sig=JaHDAmR5z_FmtVu3FH6pNSXK3uc)
- Horbachevska-Konstankevych, T., & Uvarova, O. (2026). Reimagining Heightened Human Rights Due Diligence: A Capability

- Approach Informed by Women's Experiences in Wartime Ukraine. *Journal of Human Development and Capabilities*, 1–25. <https://doi.org/10.1080/19452829.2026.2615965>
- Hozic, A. A., & True, J. (Eds.). (2026). *War economy: Gendered circuits of violence and capital*. Routledge. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=qC6bEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1965&dq=15.%09Hozic%20C4%87,+A.+A.,+%26+True,+J.++\(Eds.\).+\(2026\).+War+economy:+Gendered+circuits+of+violence+and+capital.+Routledge&ots=72NDQ8-Tje&sig=5z8_skwXNfbUV-V7jwMsbg0IGY](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=qC6bEQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA1965&dq=15.%09Hozic%20C4%87,+A.+A.,+%26+True,+J.++(Eds.).+(2026).+War+economy:+Gendered+circuits+of+violence+and+capital.+Routledge&ots=72NDQ8-Tje&sig=5z8_skwXNfbUV-V7jwMsbg0IGY)
- Human Mobility Hub (2022). *Gender equality in Ukraine: Current challenges in the labour market and education*. <https://hmh.news/en/20635/gender-equality-in-ukraine-current-challenges-in-the-labour-market-and-education/>
- International Labour Organization (2024, June 27). *ILO support to Ukraine recovery*. <https://www.ilo.org/regions-and-countries/europe-and-central-asia/ukraine/ilo-support-ukraine-recovery>
- International Labour Organization (2025, November 4). *Ukraine strengthens efforts to close the gender pay gap* [News release]. <https://www.ilo.org/resource/news/ukraine-strengthens-efforts-close-gender-pay-gap>
- International Organization for Migration (2024, November). *Employment in Ukraine – November 2024*. https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/2025-01/iom_ukr_employment_november-2024_-1.pdf
- International Organization for Migration (2024a). *Ukraine internal displacement report: General Population Survey Round 16 (April 2024)*. https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf
- International Organization for Migration (2025, March). *Veteran Profiles and Reintegration Challenges in Ukraine*. https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_Veteran%20Profiles%20and%20Reintegration%20Challenges%20in%20Ukraine_March_2025.pdf
- Ivashova, L. M., Antonova, L. V., & Krushelnyska, T. A. (2023). A comprehensive mechanism of interaction between civil society and government institutions in the context of the development of public-private partnership. <http://customs-admin.umsf.in.ua/archive/2023/2/4.pdf>
- Khozhylo, I., Nadyuk, Z., Antonova, O., Tarasenko, T., & Serohina, T. (2020). Local self-government in the focus of the medical reform in Ukraine: Analysis of powers. *Theoretical and Empirical Research in Urban Management*, 15(2), 22–38. <https://www.jstor.org/stable/26915288>
- Korniyevskiy, S. (2025). Theory and Practice of Collaborative Governance: Current State and Prospects for Ukraine. *Aspects of Public Administration*, 13(1), 32-41. <https://doi.org/10.15421/152504>
- Kot, L. (2025). Gender Aspect of Social Entrepreneurship: Opportunities for Economic Inclusion in Ukraine. *Kyiv Economic Scientific Journal*, (11), 162-171. <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2025-11-20>
- Kubik, J. (2024). Neo-Feudalism and Neo-Traditionalism as Responses to Liberalism. *East European Politics and Societies*, 38(4), 1067-1079. <https://doi.org/10.1177/08883254241295463>
- Kyiv School of Economics. (2025). *Ukraine Human Capital Chartbook 2025*. <https://kse.ua/wp-content/uploads/2025/05/Ukraine-Human-Capital-Chartbook-2025.pdf>
- Martsenyuk, T. (2023). Women and gender equality in the Ukrainian Armed Forces. In *Dispossession* (pp. 208-224). Routledge. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003382607-13/women-gender-equality-ukrainian-armed-forces-tamara-martsenyuk>
- Matveeva, O. Y. (2021). European Paradigm of Sustainable Development of Territorial Communities: Experience for Ukraine. *Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series: Public Administration*, (1), 148-157. https://www.researchgate.net/publication/374868252_Evropejska_paradigma_stalogo_rozvitku_teritorialnih_gromad_dosvid_dla_Ukraini
- Matveeva, O. Y. (2025). Public Engagement and State Resilience: Mechanisms of Mutual Support During the War. In *Modernization of State Power in the Format of a Digital State: Challenges and Prospects under Martial Law and Post-War Reconstruction* (pp. 381-416). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-571-6-19>
- Matveeva, O. Y., & Naumau, V. M. (2023). Strengthening the Capacity of Ukrainian Civil Society During the War: Backgrounds, Approaches, Digital Technologies. *Public Administration and National Security*, 1. <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-1-8526>
- Matveeva, O. (2025). Social mobilization in wartime Ukraine: the connection between gender identity, national unity, and societal transformation. *Journal of Gender Studies*, 1–30. <https://doi.org/10.1080/09589236.2025.2505558>
- Melkozerova, V. (2024, October 30). Women at war: How Ukraine's arms industry is replacing missing men. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/ukraine-women-war-russia-army-defense-men-drone-pilot-offensive-factory-economy/>
- Ministry of Defence of Ukraine (2025). *News on Reserve+ updates*. Link: <https://mod.gov.ua/en/news/ukrainians-from-124-countries-updated-personal-details-via-reserve-1>
- Ministry of Defense of Ukraine (2024, May 27). *68,000 women in the Armed Forces of Ukraine: the Ministry of Defense managed to implement systemic changes in gender policy*. <https://mod.gov.ua/news/68-000-zhinok-u-zsu-minoboroni-vdalosya-vprovaditi-sistemni-zmini-u-gendernij-politiczi-lyudmila-daragan>
- Ministry of Economy of Ukraine. (2023, January 11). *Consumer inflation for 2022 amounted to 26.6% - this is significantly less than forecasts* [News release]. <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=9512e49a-23c2-4fe3-856e-ffde6c603089&title=SpozhivchInfiatsiaZaPidsumkami2022-RokuStanovila26-6-TseSuttvoMenshePronoziv>
- Moldavchuk, M. (2025, March 25). 61% of new sole proprietorships in Ukraine were opened by women – OpenDataBot data. *Vector*. <https://vctr.media/ua/61-novyh-fopiv-v-ukrayini-vidkryly-zhinky-dani-opensdatabot-304379/>
- Motakef, M. (2019). Recognition and precarity of life arrangement: Towards an enlarged understanding of precarious working and living conditions. *Distinktion: Journal of Social Theory*, 20(2), 156-172. <https://doi.org/10.1080/1600910X.2019.1610019>
- Munko, A. (2024). Development of the methodology for the study of public management of the financial and economic security of the state. *Scientific Bulletin: Public Administration*, (2 (16)), 45-59. <https://dSPACE.dsau.dp.ua/handle/123456789/12257>

- National Bank of Ukraine. (2024, August 11). Commentary of the National Bank on the inflation level in 2023 [News commentary]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2023-rotsi>
- National Bank of Ukraine. (2025, December 11). Commentary of the National Bank on the inflation level in November 2025 [News commentary]. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-v-listopadi-2025-roku>
- Nordstrom, C. (2010). Women, economy, war. *International Review of the Red Cross*, 92(877), 161–183. <https://doi.org/10.1017/S1816383110000263>
- Prügl, E. (2023). Gender as a cause of violent conflict. *International Affairs*, 99(5), 1885-1902. <https://doi.org/10.1093/ia/iad184>
- Scheele, A. (2022). The Role of Gender in the Making of Global Labor Markets. In *In Search of the Global Labor Market* (Vol. 219). <https://brill.com/display/title/61925#page=105>
- Shevchenko, S. (2025, April 28). Ukraine's workforce gap: How can war spur women's economic inclusion? *Global Workplace Law & Policy*. <https://legalblogs.wolterskluwer.com/global-workplace-law-and-policy/ukraines-workforce-gap-how-can-war-spur-womens-economic-inclusion/>
- Social Data (2025). *Жінки та чоловіки на керівних посадах в Україні*. <https://socialdata.org.ua/edrpou-gender/>
- State Statistics Service of Ukraine. (2023). Socio-demographic characteristics of households in Ukraine (based on the sample survey of household living conditions). https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/07/sdhd_22.pdf
- Stepanenko, I. (2025, December 11). Inflation in Ukraine in 2025: How Prices for Basic Products Have Changed. *AgroWeek*. <https://agroweek.com/agroekonomika/inflyatsiya-ukrayini-2025-rotsi-yak>
- Sydorenko, A. Y., Kiel, L., & Spindler, H. (2025). Psychosocial challenges of Ukrainian healthcare professionals in wartime: Addressing the need for management support. *Social Science & Medicine*, 364, 117504. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2024.117148>
- Tarasenko, T., Sorokina, N., Kashchenko, N., Branitska, T., & Kukhar, I. (2024). International collaboration in public governance: assessing the role of collective initiatives and organisations. <https://docs.academia.vn.ua/handle/123456789/1672>
- The New Voice of Ukraine. (2023, October 14). *Staggering 21.1% unemployed in Ukraine, although better than expected*. <https://english.nv.ua/business/staggering-21-1-unemployed-in-ukraine-although-better-than-expected-50360698.html>
- True, J. (2022). Feminism (s). *Theories of international relations*, 141-163.
- Ukrainian Healthcare Center (2024, October 22). "Ukrainian healthcare system has survived and partially recovered": UHC analysis. <https://uhc.org.ua/en/healthcare-at-war-eng/>
- Ukrainian Women's Fund. (2025, May). *Gender Equality Index in Ukraine*. https://uwf.org.ua/wp-content/uploads/2025/05/gender_index_05_2025_eng_web.pdf
- UN Women (2025, February 19). Three years of full-scale war in Ukraine roll back decades of progress for women's rights, safety and economic opportunities. <https://www.unwomen.org/en/news-stories/press-release/2025/02/three-years-of-full-scale-war-in-ukraine-roll-back-decades-of-progress-for-womens-rights-safety-and-economic-opportunities>
- UN Women Ukraine (2025, September). *Equal Pay, Equal Power: Advancing Gender Equality in Ukraine's Recovery*. <https://ukraine.unwomen.org/en/stories/zayava/2025/09/rivna-oplata-pratsi-rivna-vlada-spryyannya-henderniy-rivnosti-u-vidnovlenni-ukrayiny>
- UNHR (United Nations High Commissioner for Refugees) (2026). Ukraine refugee situation. Operational Data Portal. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- United Nations (2020). *Rapid gender assessment of the situation and needs of women in the context of COVID-19 in Ukraine*. ReliefWeb. <https://reliefweb.int/report/ukraine/rapid-gender-assessment-situation-and-needs-women-context-covid-19-ukraine-enuk>
- United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women (2024, November). ECARO policy brief on recovery, gender and care responsibilities in Ukraine (Digital draft 6 v2) [Policy brief]. https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2024-11/unwomen_eca_ecaropolicybriefonrecoverygenderandcareresponsibilitiesinukraine_digital_draft6_v2.pdf
- UNN (2025, April 11). Registered with the State Employment Center, 80% are women. <https://unn.ua/news/na-obliku-v-derzhtsentri-zainiatosti-80percent-tse-zhinky>
- Waring, M., & Steinem, G. (1988). If women counted: A new feminist economics. <https://archive.org/details/ifwomencountedne0000wari>
- Williams, F. (2018). Intersectionality, gender and social policy. *Handbook on gender and social policy*, 37-54. [https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=bFFuDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA37&dq=52.%09Williams,+F.+\(2018\).+Intersectionality,+gender+and+social+policy.+Handbook+on+gender+and+social+policy,+37-54.&ots=g-If2Ax3gl&sig=aislKyurUzH4FO1xumlgvNckDt4](https://books.google.com/books?hl=de&lr=&id=bFFuDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA37&dq=52.%09Williams,+F.+(2018).+Intersectionality,+gender+and+social+policy.+Handbook+on+gender+and+social+policy,+37-54.&ots=g-If2Ax3gl&sig=aislKyurUzH4FO1xumlgvNckDt4)
- Women, Peace and Security Helpdesk (2025, January 23). *Gender and conflict analysis in Ukraine*. https://wpshelpdesk.org/wp-content/uploads/2025/01/WPS093-Gender-and-conflict-analysis-in-Ukraine_FINAL-23.01.25-1.pdf
- World Bank (2025a). Female Employment in Ukraine. <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/232aaddf-180d-4cf0-90d9-7f28e26f2aa7>
- World Bank Group (2025). Ukraine. <https://www.worldbank.org/ext/en/country/ukraine>
- World Bank. (2025). Agriculture, forestry, and fishing, value added (% of GDP) - Ukraine [Data set]. <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS?locations=UA>
- Wu, D., & Huang, J. L. (2024). Gig work and gig workers: An integrative review and agenda for future research. *Journal of Organizational Behavior*, 45(2), 183-208. <https://doi.org/10.1002/job.2775>